

BOLETIN

DE LA

Real Academia de Buenas Letras

DE BARCELONA

Año XXIV (Académico CXCVI)

Abril a Septiembre 1924 - N.º 83

Persecució y trista fi del Dr. Isidor Bertran y Horteu, Arquebisbe de Tarragona, segons un document inèdit (1648-1719)¹

Nasqué lo Dr. Bertran lo dia 5 de setembre de 1648, a Caldes de Montbuy.

Son pare, Joseph Bertran, provinent de Santpedor, estava domiciliat a Gerona. Era un bell exemplar de pagesia catalana; d'aquella pagesia de sava sanitosa y de tremp ferm, que era regida per l'esperit cristià que infundeix l'amor al prohisme y a la tradició, traslladada de pares a fills al bell escalf de la llar.

Era sa mare, Rosa Horteu, filla d'una masia de la pintoresca encontrada de Sant Miquel del Fay.

Estudià N'Isidor la carrera eclesiàstica, lluhint a llatinitat y retòrica. Rublert de mèrits, lo vegem ocupar lo càrrech d'Ardiaca de la Catedral de Gerona, càrrech que encar ocupava quan l'Arxiduch visità aquella capital.² Tenia llavors sexanta dos anys.

En aytal ocasió, essent Ardiaca major, féu les honors al Rey, per ausencia del Bisbe. Al pendre comiat del Monarca li entregà un himne llatí, de forma clàssica.

Carles d'Austria, expert llatinista y versificador, de qui's conserva en la Catedral una dedicatoria a la Immacu-

1. Es aquest un copiador de cartes escrit de la propia mà del prelat, ab algun senyalament autobiogràfic. Fou d'En Manel Valls, prop parent del il·lustrat acadèmic J. Miret y Sans.

2. 14 a 18 de janer de 1710.

lada, romangué molt agradat del treball del Dr. Isidor Bertran.

Al cap de nou mesos de visitar Carles la ciutat de Gèrona¹, s'escaigué la vacant del Arquebisbat de Tarragona, per haver mort l'Arquebisbe Dr. Joseph Llinàs.

L'Arxiduch, qui estava agradat de les condicions personals del Dr. Bertran, lo nomenà Arquebisbe,² d'acort y ab aprovació de Climent XI, qui conexia les bones prenes del favorescut Canonge.

Prengué possessió del Arquebisbat, y al cap d'un mes rebé lo pali de mans del Bisbe de Solsona.³

Ja instalat en sa diòcesi, lo Capítol tarragoní, capitanejat per lo Dr. Ramon de Marimon, li presentà una qüestió de jurisdicció en que s'atemptava als drets de la Mitra, que lo Dr. Bertran ja havia jurat defensar. Era un plet que durava feya ja cent anys. Lo dret estava a favor de la Mitra, per lo que lo Dr. Bertran, en consciencia, no pogué cedir. Sa contundent resposta negativa li creà la enemistat de la majoria del Capítol Catedral.

Començà son govern ab molta cura y discreció. Prengué part en la fundació de les monges carmelites descalces y favorí los convents del Miracle y de Sant Antoni, respectivament de trinitaris y de frares de la Mercè.

De cop y volta, reberen lo Degà y Capítol⁴ una carta reyal de Madrid, dihent ésser convenient al servey de S. M. que l'Arquebisbe Isidor Bertran no residís en la ciutat de Tarragona, ni en sa diòcesi; ni usés d'una jurisdicció que no li corresponia. Continua l'escrit dihent que havia resolt que l'Arquebisbe Bertran isqués tot seguit de Tarragona y de tot lo bisbat. Acabava privantlo de tota mena de subsidis. En igual ocasió l'Arquebisbe rebé carta reyal en que hi consten los metexos extrems.

Al reconèixer a Carles com a Rey, un Papa tan virtuós com Climent XI, ses rahons degué tindre, rahons que no'ns es donat penetrar; per tant, ab la papal aprovació, no cal

1. 15 de novembre de 1710.

2. 15 de setembre de 1711.

3. En les respectives dates de 15 d'octubre de 1712 y 13 de novembre del meteix any.

4. 27 de desembre de 1713.

dir que'ls bisbes aixís nomenats eren canònicament verda-ders bisbes.

L'Arquebisbe Bertran escrigué una carta afligidíssima a Sa Santetat, fentli sobre lo contingut del ofici-lletra rebut de Madrid. Acabava demanantli se servís disposar la pro-videncia que estimés oportuna. Comença la carta : «Et si amarissimus amaritudinibus oppresus, dolorisque gladio transfixus mea obligationis memor....»¹

Escrigué lo meteix dia y per lo meteix motiu al Primer Ministre Cardenal Paolucci y a son benefactor lo Cardenal Sacripontes.

Aquestes cartes les trameté a Roma per mediació de N'Antoni Bastero y Lledó, distingit advocat de la Curia de Barcelona, a qui escriu desde Vilanova de Sitges, acullit en lo convent de PP. Caputxins.

En altra carta escrita² desde Palma de Mallorca al P. Víctor Tönneman, S. J., confessor del Emperador, li explica la pena que l'afligeix ab l'exil de terres d'Espanya que li ha sigut decretat. Continua manifestantli que desde Vilanova de Sitges ha vingut a Palma en un senzill, petit llahut, ab greu perill de naufragar. Acaba demanant la protecció en memòria de les bones relacions y amistat que entaularen en altre temps.

Visqué a Mallorca de la gracia y favor d'admiradors seus, com los germans Verneda, En Manuel Mercader y altres. Quiscun dia augmentaven ses afliccions. De Madrid vingué ordre de que li fossen interceptats tota mena de re-cursos pecuniaris que ses ovelles fidels volguessen trametrelí. No's contentà aquell govern en perseguirlo personalment, sinó que's manava perseguir a quants foren sos amichs.

També escrigué sobre'l particular a la Emperatriu, al Marquès de Rialp y al Cardenal Sala.

Rebé a Palma,³ essent en lo convent de PP. Caput-xins, un breu del Papa Climent XI, per a que'n fes ús reivin-dicant sos drets y defensant la immunitat eclesiàstica, vindicant al, ensèmps la dignitat y jurisdicció que la po-

1. Porta la data de 1.ª de janer de 1714.

2. 2 de juny de 1714.

3. 22 de desembre de 1714.

testat civil laical pretenia, per abús, abdicarli. Fou escoltada la veu del Papa per los eclesiàstichs que ratificaren llur sumissió; emperò no per qui, vista la voluntat de Sa Santetat, devia tornar enrera.

Agotats tots los recursos per obtindre quelcom dels fruyts que tenia segrestats, àdhuch los de ses rentes personals, acudí a Austria demanant li trametessin algun auxili pecuniari, tenint en consideració, almenys, que ell havia esmerçat 40 doblons (800 ptes. actuals) que havia adelantat per la guerra y del preu que pagà, de son peculi particular, per contractar blat per l'exèrcit. Les quexes no arribaren may hont havien d'arribar, y, per tant, romangué sens auxili de cap mena.

Sa situació era desesperada; sols se sostenia per auxili dels caputxins y de llurs amichs; arribà al últim extrem. D'açò n'hi pervingué forta astenia nerviosa.

Per aliviar son mal li escrigueren los caputxins de Gènova brindantli son convent, hont podien assistirlo los millors metges d'aquella gran ciutat.

Les veus que corrien de prepararse una expedició contra Mallorca, coadjuvaren a ferli pendre la resolució d'anarsen a Italia. Aprofità, al efecte, un vexell que sortia cap a Liorna, hont arribà lo 13 de març de 1715.

Com diu, en cartes dirigides al noble senyor de Vilana y Vilamalla, inventà una combinació per sebre noves de Catalunya. Al efecte les recollia lo cònsul anglès a Tarragona, Jordi Crowe, qui les passava a Enrich Neale, inspector general de Mahó, y aquest al català domiciliat a Liorna, En Joseph Jaume Ferrer, en quina casa posava lo Dr. Bertran.

Agencià allí ab Roma son ^mmanteniment, y, obtingut aquest, anà a trobar redós al convent de caputxins de Gènova, hont, després de llarga malaltia, morí lo 9 d'octubre de 1719, a la edat de setanta un anys.

Fou un dels pochos Arquebisbes de Tarragona que ostentà en lo segle XVIII la dignitat de primat, com consta en l'epitafi de sa sepultura, per los PP. Caputxins curosa-ment servada : *Hispaniarum primas*.

Es la Seu de Tarragona de les primeres existents en la península ibèrica, existint ja desde 'ls primers segles de la

fe cristiana. Felip IV de Borbon, en una reyal pragmàtica* declarà ser única primada la de Toledo.

May, en cap plet, escoltà la veu de nostra terra.

¡Oh, malvestat d'un Rey!

JOSEPH R. CARRERAS Y BULBENA

Mort y exequies del Rey D. Joan II d'Aragó

Una de les fonts més riques y interessants per millor conèixer los usos, costums y historia de Barcelona es l'Arxiu de la Rnt. Comunitat de Santa María de la Mar, y en ell ho són los capbreus de Misses, combregars, uncions, Cossos, albats y aniversaris, etc., de la parroquia. Aquestos capbreus són uns llibres o quaderns, ordinariament desde 1.^r de maig fins a 30 d'abril del any següent (any econòmic, encara ara, de la Comunitat). Existexen desde lo 1.^r del mes d'agost de 1408, fins al dia, si bé modernament sols s'anomenen y són de *Funeraria y Adventici*. D'abans de 1408 hi ha uns quaderns de final del segle XIV (1.^r novembre 1384 a juny 1399), *Emoluments del Ardiaconat*, que tenen molta semblança y poden en certa manera suplirlos.

Se conserven quasi tots los llibres capbreus, y de la major part hi ha índex, àdhuch dels del segle XV. En aquests quaderns hi ha una gran riquesa de notes y dates interessantíssimes per molts conceptes y per a diferents especialitats, que es llàstima no siguin més estudiats y acuradament anotats.

Publiquèm avuy lo que hem trobat referent a la mort y exequies que's feren al Rey D. Joan II durant los dies que estigué de cos present a Barcelona.

Aquesta narració se troba, es cert, molt més extensa y detallada en lo llibre del *Ceremonial* del Arxiu Municipal

* De 5 de juliol de 1722. En lo segle passat s'assenyalà, en lo Concili vaticà de 1869, lloch, al Prímat de Tarragona. Finalment, lo Papa Lleó XIII, per rescripte del any 1894, concedí les honors de Basilica a la Seu tarragonina: existint desde los primers segles de la fe cristiana en la Esglesia Patriarcal y *Primada de les Espanyeso*.